

El finançament, un repte clau per als museus territorials

Josep Manuel Rueda

LA DARRERA DÈCADA del segle XX s'haurà caracteritzat per canvis radicals en els models de finançament dels museus. Les seves possibilitats d'èxit i de supervivència depenen de la seva capacitat d'adaptació al nou escenari que es defineix. En aquest sentit els museus gironins no es diferencien en res de la resta de museus catalans, a excepció de les grans infraestructures de prestigi ubicades a Barcelona.

El present article vol analitzar les causes de l'actual situació, denunciar inhibicions poc justificables i preveure quin serà l'escenari on s'hauran de moure en el futur immediat els nostres museus. Com es podrà percebre, en aquest escrit ens referim als museus de titularitat pública, car la problemàtica dels museus privats és molt diferent, i les seves línies de finançament varien segons qui sigui el seu propietari: un particular (un col·leccionista), una empresa, una fundació privada o l'Església.

Actualment, l'element que ha fet trontollar els fonaments dels museus catalans, bàsicament els territorials, ha estat la desarticulació de l'antiga Xarxa de Museus Locals i Comarcals i sobretot l'aplicació parcial de la Llei de Museus de 1989: és a dir, la no-creació d'alguns museus nacionals, imprescindibles per articular el territori, com el Museu d'Etnologia de Catalunya; la creació de seus centrals de museus nacionals que poden arribar a absorbir la quasi totalitat dels recursos; l'oblit de l'article 32.1 de la llei, que obliga la Generalitat de Catalunya a col·laborar econòmicament amb els museus registrats. Oblit que en àrees com la gironina s'ha pal·liat a través de la col·laboració entre Generalitat i Diputació de Girona, mitjançant el Pla de Museus.

*Botiga del Museu
Comarcal de la Garrotxa.*

Botiga del Museu del Castell de Púbol.

No dubtem, però, a qualificar l'actual llei de museus com una eina vàlida de planificació del mapa museístic català. És per aquesta raó que advoquem pel seu total desenvolupament. Efectivament el model de xarxes horitzontals (temàtiques), vinculades a un museu nacional, és una bona via per articular museísticament el país.

L'actual filosofia, que potencia el fet que cada administració tutelar mantingui la/les instal·lacions museístiques que ella mateixa hagi creat, introdueix un element pervers, ja que obliga a demostrar l'existència d'una ferma voluntat política de sosteniment del museu, cosa raonable, però alhora grava ostensiblement i lesiva aquelles administracions tutelars (bàsicament municipis) que han optat decididament per polítiques culturals –en les quals els museus tenen un paper clau–, en no donar-los tot el suport que caldria.

El problema de finançament és greu: per una banda les línies de subvenció van desapareixent, i per l'altra, és obvi que no es pot carregar més encara aquelles administracions tutelars que han apostat fermament per polítiques museístiques.

Aleshores, els museus territorials hauran de cercar amb urgència un nou model de finançament basat en activitats alternatives. Conseqüentment, les actuacions destinades a generar recursos propis s'hauran de generalitzar. Per tant, els museus hauran d'avançar vers un finançament diversificat, en què la creació de serveis i activitats de pagament s'anirà generalitzant i normalitzant, i en què la realització de contractes publicitaris, la creació de fundacions, la recerca de mecenes i la presència d'espònsors hauran de ser tingudes en compte.

Pel que fa a l'explotació de serveis i activitats complementàries del museu, aquestes podran ser d'índole molt diversa. No parlem només del cobrament d'entrada per accedir a les exposicions permanents o temporals, parlem de muntatges multimèdia de certa qualitat, de potenciació de la botiga, del bar del museu i, en comptades i reeixides ocasions, de restaurants i de l'explotació dels seus recursos pedagògics: serveis de visites guiades, creació de tallers i activitats diverses, explotació turisticocultural del territori a través d'itineraris, exclusivament culturals o naturals, com podrien ser rutes de patrimoni cultural i natural en BTT o a peu. També recomanaríem el lloguer d'objectes museístics, per cessió a exposicions temporals d'altres centres o lloguer condicionat d'espais físics dels museus per a usos comercials.

Tanmateix es corre el perill de confondre el museu amb una empresa turística. Per combatre això el museu ha de tenir en compte que el seu veritable objectiu és ensenyar i formar a través de la conservació i exposició del nostre patrimoni, tant cultural com natural. Però perquè això continuï essent possible el museu haurà d'alleugerir els costos a càrrec públic. El museu públic no ha d'oblidar mai que és un servei a l'abast de la comunitat, i com a tal haurà de facilitar l'accés a la cultura, raó per la qual l'ús de les seves instal·lacions i

serveis haurà de ser abastable. Dit en altres paraules, aquests serveis i activitats estaran sotmesos a preus polítics o populars, que permetin alleugerir el pes de l'administració tutelar, però que no pretenguin convertir el museu en una institució amb ànim de lucre.

L'ús social de museu públic ha de romandre garantit, alhora que la despreocupació per l'estalvi i la generació de recursos ha de ser desterrada. D'altra banda, una política d'ús social basada només en l'obsessió per l'estalvi comportarà un resultat excessivament reduccionista, que conduirà a la marginació del centre dins del conjunt d'ofertes ludicoculturals i formatives de la nostra societat, en deteriorar la seva qualitat. La competència a aquest nivell entre centres és alta, i cada vegada més la societat exigeix muntatges de gran qualitat, en bona part perquè les grans infraestructures urbanes han acostumat l'usuari a aquest nivell de qualitat en la presentació (elements multimèdia, dissenys dels muntatges...). No avançar en aquesta línia suposa quedar fora de l'interès públic, i romandre-hi implica despesa i refermar la vocació que un servei públic ha d'arribar als més amplis sectors possibles de la societat. Un servei públic minoritari i elitista no té raó de ser, i si la causa del poc ús de la instal·lació és el seu desfasament i deteriorament per manca d'inversió, això esdevé, en certa manera, un frau. La qualitat i la competitivitat impliquen costos, malgrat totes les mesures imaginatives que es puguin emprar, i la manca de recursos implica abandonament i poca competitivitat. En definitiva, sense inversió no hi ha possibilitat d'articular una oferta digna.

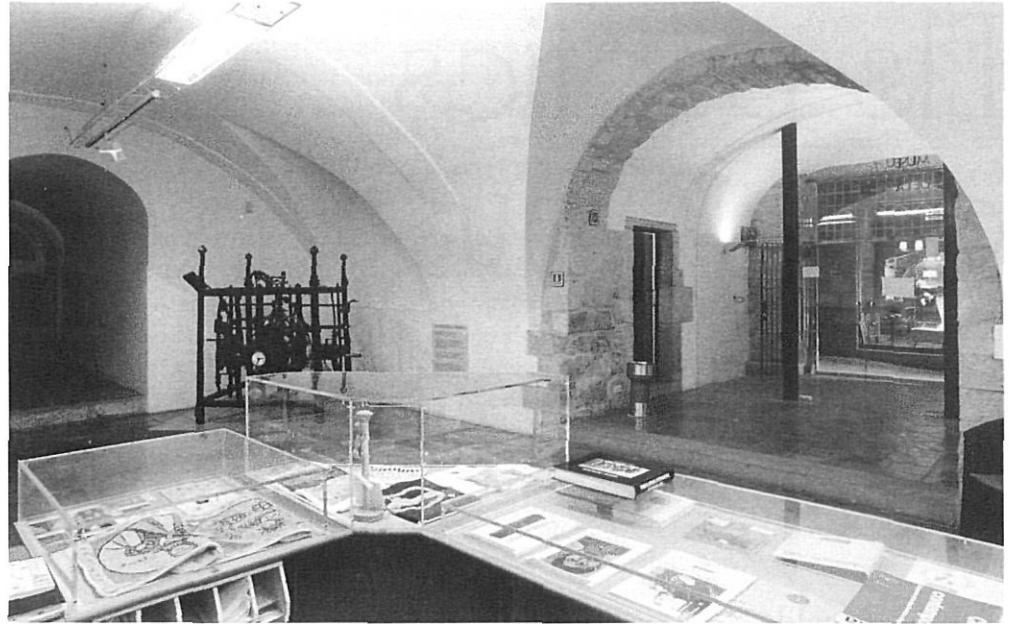
Tal com va afirmar Jean Davallon en un seminari sobre museus i públic realitzat recentment a la Universitat de Girona, una relació correcta entre recursos propis i públics situaria els primers al voltant del 30% del total del pressupost. No hi ha dubte que moure's en aquest percentatge és un bon equilibri per als museus públics, car els permet generar noves activitats i actuacions sense que això suposi gravar més les economies de les administracions tutelars i sense que impliqui dificultar l'accés del ciutadà a la cultura.

En aquesta preocupació per la captació de nous recursos que mantinguin el nivell de l'oferta dels nostres centres, no hem d'oblidar la possibilitat d'esponsoritzacions, a través de contractes de publicitat, o d'altres fórmules, com la creació de fundacions privades que donin suport als nostres museus. Nogensmenys, aquest model és de difícil aplicació en els nostres museus territorials, la prova n'és la situació real. Aquesta dificultat per trobar espònsors i patrocinadors segurament té a veure amb la insuficient llei 11/1982 de fundacions privades, publicada en el DOGC núm. 206, de 10 de març de 1982, i sobretot en la també insuficient llei 30/1994, de Fundaciones e Incentivos Fiscales a la Participación Privada en Actividades de Interés General, publicada en el BOE núm. 282, de 25 de novembre de 1994, que haurien de ser modificades per tal d'oferir incentius fiscals més

Libreria del Museu d'Art de Girona.

Botiga del Museu
d'Història de la Ciutat
(Girona).

atractius a les empreses o persones que optin per donar suport a un centre o a una iniciativa de caire cultural o social, de manera que els petits centres se'n poguessin beneficiar.

De totes maneres, en aquest tema no es pot ser molt optimista: els nostres museus locals i comarcals poden ser d'interès per a empreses locals i esporàdicament per a grans empreses, però els recursos que es puguin obtenir per aquesta via difícilment esdevindran una aportació bàsica. No obstant això, sens dubte, s'haurà d'aprofundir en aquesta línia.

Si els museus assolissin a través de la generació de recursos propis el percentatge del 30% del pressupost, més un altre 20%, a través de patrocinadors o col·laboracions d'altres administracions, de manera que l'administració tutelar només assumís un 50% del pressupost, és a dir la despesa fixa (nòmines i manteniment), es garantiria el finançament d'aquestes institucions. Tanmateix, això no ens hauria de fer oblidar propostes conjuntes imaginatives, com la creació d'un consorci o una associació de museus, amb la implicació tant de l'estament polític com del tècnic, que permetés dur a terme accions de difusió i publicitat conjuntes que impliquessin una rendibilització notable dels recursos.

El model tradicional de finançament públic dels nostres museus, basat en l'aportació directa de l'administració tutelar i en l'obtenció de subvencions d'altres ens administratius públics, està netament fracturat, i haurà de ser substituït per un altre model fonamentat en el ferm compromís de l'administració tutelar d'engegar un projecte museístic basat en la diversificació de recursos.

Sembla que la societat del segle XXI no considerarà prioritària la inversió pública en la conservació del patrimoni ubicat fora dels grans nuclis poblacionals. Els gestors dels centres situats en aquestes àrees excèntriques, amb un ric patrimoni cultural i natural, es veuran obligats a gravar el patrimoni, si volen sobreviure i continuar donant un servei a la comunitat, i hauran de multiplicar les seves capacitats per tal de trobar fórmules alternatives de finançament. No obstant això, s'haurà de combatre la possibilitat d'aplicació de polítiques ultraliberals, que lesionin el sentit socialitzant, de servei a la comunitat i de progressisme inherent en qualsevol formulació museística.

Els museus mitjans i petits de l'any 2000 s'hauran de fonamentar en un finançament diversificat, que comporti un equilibri entre aportació pública, generació de recursos propis i, probablement en un segon terme, aportació de capital privat, de manera que els objectius altruistes dels museus es garanteixin i això no vagi a càrrec exclusivament del tresor públic.

Josep Manuel Rueda i Torres
és director del Museu Etnològic del Montseny.